

Asia: VN/21366/2020

Lausuntopyyntö: Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi postilain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Posti- ja logistiikka-alan unioni PAU ry:n lausunto

Kiitämme mahdollisuudesta lausua postilain muutosesityksestä. PAU on postialan suurin henkilöstöjärjestö ja lausunrossamme olemme erityisesti pohtineet muutoksia alan henkilöstön kannalta. Lainmuutoksen onnistuminen on jokaisen postialalla työskentelevän toive, koska alan työpaikat säilyvät vain siinä tapauksessa, että postin lähettäjät ja vastaanottaja-asiakkaat voivat luottaa postipalveluiden laatuun. Kansainväliset esimerkit osoittavat postipalveluiden epäluotettavuuden romahduttavan postipalveluiden käyttämisen.

Keräily- ja jakelupäivien vähentäminen

Esityksessä ehdotetaan siirtymistä yleispalvelun osalta viisipäiväisestä jakelusta ja keräilystä kolmipäiväiseen jakeluun ja keräilyyn. Kyseinen muutos on selkeä heikennys niin postinsaajille kuin postinlähettäjille nykyiseen lainsäädäntöön verrattuna. Ymmärrämme toki lainsäätäjän tarpeen heikentää postipalveluita, jotta postimäärän laskusta huolimatta lain mukaiset postipalvelut voitaisiin hoitaa ilman valtion taloudellista panostusta. Tähän liittyen esityksen perusteluosiossa todetaan, että kaikki kansalaiset eivät ole enää riippuvaisia viitenä päivänä viikossa toteutuvasta postinjakelusta. Samalla on hyvä todeta, että yhä osa kansalaisista sitä tarvitsisi.

Moni suomalainen, erityisesti ikääntyneet, ovat yhä monessa asiassa fyysisen postin varassa ja heillä ei ole osaamista tai muita valmiuksia siirtää kaikkea viestinvälitystään digimuotoon. Erityisesti täysin fyysisen postin varassa oleville, postipalvelut ovat tärkeä peruspalvelu ja muillekin suomalaisille postipalvelut ovat osa peruspalveluinfraa joiden saatavuutta pidetään usein itsestäänselvytenä.

Esityksessä on tuotu esille, että Posti Oy on ainoa toimija, jonka kirjekeluo kattaa koko maan. Yhtä lailla on huomionarvoista, että Posti Oy on ainoa toimija, joka jakaa ja keräilee kaikkien asiakkaiden kaikkea postia. Tätä asiaa ei ole jakelumarkkinoilla lisääntynyt kilpailu muuttanut. Kaikki muut postitoimijat kuin Posti Oy valikoivat asiakkaansa ja yksikään niistä ei keräile ja jaa esimerkiksi yksityisasiakkaiden yksittäisiä kirjelähetyksiä.

Ehdotus siirtymisestä kolmipäiväiseen jakeluun ja keräilyyn on esityksen isoin asia alan henkilöstön kannalta. Sitä todistaa myös esityksessä todettu henkilöstövaikutus. Siirtymisen kolmipäiväiseen jakeluun arvioidaan tarkoittavan 600 – 900 henkilövuoden vähennystarvetta jakelutyötä tekevästä henkilöstöstä. Tämän lisäksi uhkana on jakeluhenkilöstön osa-aikaistaminen, jos lainsäädäntö toteutetaan huonosti.

Elokuussa 2020 julkaistiin valtiosihteereiden työryhmän postialaa koskeva arviomuistio. Siinä edellytettiin, että muutos viisipäiväisestä jakelusta ja keräilystä kolmipäiväiseen jakeluun ja keräilyyn tulee Postin sisällä toteuttaa aktiivisessa vuoropuhelussa henkilöstön kanssa ja muutokset tulisi tehdä hallitusti, niin että turvataan osaavan henkilöstön riittävyys sekä työssäjaksaminen. Tämä asia nostettiin myös tässä esityksessä esille. Näin on nyt tehty. Posti Oy ja PAU ry sopivat kesällä 2021 jakelumalleista, jotka tukevat alan säilymistä kokoaikatyönä siinä tilanteessa, kun postin jakelu ja keräily siirtyvät kolmipäiväiseksi. Jotta Posti Oy:n ja PAU ry:n sopimat jakelumallit pystyvät takaamaan jakeluhenkilöstölle kokoaikaisen työn, vaatii se kolmipäiväisen jakelun toteuttamista siten, että lainsäädännöllä ei sidota kiinni jakelupäiviä niin, että ne ovat kaikille postinsaajille samat.

PAU on painottanut edellä kerrottua asiaa useaan kertaan, koska sidotut jakelupäivät tarkoittaisivat, että postinjakajille olisi tarjolla vain osa-aikaista työtä. Matalapalkka-alalla osa-aikainen työ ei elätä eli jokainen postinjakaja pyrki tuossa vaiheessa löytämään kokoaikaisen työn, josta saisi riittävän ansion elämiseen. Suuri työntekijöiden vaihtuvuus näkyisi väistämättä niin postinsaajille kuin - lähettäjiille heikentyneinä postipalveluina. Lisääntyvä osa-aikatyö nostaisi myös valtion kustannuksia sovitellun päivärahan muodossa.

Muissa pohjoismaissa on päädytty harvennetuissa jakelupäivissä vuoropäivämalliin. Vuoropäivämalli on myös se jakelumalli, josta Posti Oy ja PAU ry ovat sopineet yhtenä kolmesta toteutettavasta jakelumalleista (eri mallit erityyppisiin jakelualueisiin). Vuoropäivämalli mahdollistaa postityön toteuttamisen kokoaikaisena työnä. Malli toki aiheuttaa isot henkilöstövaikutukset, koska vuoropäivämallissa postinjakajia tulee olemaan vähemmän kuin nykyään on. Kokopäivätyö kuitenkin mahdollistaa palkalla elämisen ja siten se siten olisi takaamassa alalle osaavan henkilöstön myös jatkossa.

PAU on tyytyväinen siihen, että esityksessä ei ole sidottu jakelu- ja keräilypäiviä tiettyihin viikonpäiviin vaan jakelu voidaan esityksen mukaan toteuttaa niin sanotulla vuoropäivämallilla ja näin säilyttää jakelutyötä tekevien osalta kokopäiväinen työ.

PAU toivoo lainsäätäjän vielä harkitsevan, että tulisiko mahdollisen harvennetun jakelun lisäksi säilyttää yhä viisipäiväinen keräily. Esityksessä todetaan, että ne postinsaajat, jotka lähettävät yleispalvelukirjeitä viitenä päivänä viikossa, huomaavat mahdollisen yleispalvelukirjeiden kolmipäiväisen keräilyn ja jakelun käytännössä siten, että heidän lähettämänsä lähetykset voivat olla perillä nykytilanteeseen verrattuna päivää tai kahta myöhemmin johtuen pääsääntöisesti kahden keräilypäivän mahdollisesta poistumisesta. Viisipäiväinen keräily olisi siis selkäesti perusteltua. Edellisen lainmuutoksen yhteydessä kirjeen kulkunopeuden hidastaminen on aiheuttanut sen, että moni saa laskunsa eräpäivänä tai sen jälkeen, joten kahden päivän viive nykytilaan olisi hankala palvelutason heikennys useille postinsaajille. Kirjelaatikot myös kohtaavat säännöllisesti ilkivaltaa, joten niiden tiheä tyhjennysväli olisi turvallisempaa. Viisipäiväinen keräily poistaisi myös ongelman siitä, että lähetyksen jättöpäivä ei kolmipäiväisessä keräilyssä olisi tiedossa. Viisipäiväisen keräilyn säilyttäminen ei pitäisi olla kustannustekijänäkään mahdoton.

Yleispalvelun tarjoajan ilmoitusvelvollisuus

Uuden ilmoitusvelvollisuutta koskevaan lainsäädäntökohdan vaikutuksia on vaikea ennakoida. Yleisesti voidaan todeta, että jakelupäivien tulee olla reittisuunnittelussa hyvissä ajoin, joten voisi kuvitella, että ei olisi ongelma ilmoittaa hyvissä ajoin ne viikonpäivät, jolloin yleispalveluun kuuluvien lähetysten keräily- ja jakelu suoritetaan eri alueilla.

Ilmoitusvelvollisuus ei saa vaikuttaa negatiivisesti kokoaikaisen työn tarjontaedellytyksiin.

Kilpailutusvelvollisuudesta luopuminen

PAU tukee esityksen ehdotusta kumota hankintamenettelyä koskeva lainsäädäntö. Henkilöstön kannalta vuosittainen kilpailuttamismenettely on ollut yksi työn epävarmuustekijöistä.

Postinumerojärjestelmä

Ehdotuksessa esitetään postiyrityksen palveluksessa olevaan henkilöstöön sovellettavan rikosoikeudellista virkavastuuta koskevia säännöksiä henkilön suorittaessa postinumerojärjestelmän ylläpitoon liittyviä tehtäviä. Tällaisen vastuun edellytyksenä tulee olla henkilöstön riittävä perehdytys sekä tehtävään että siihen liittyvään rikosoikeudelliseen vastuuseen. Postitoimintaa valvovan viranomaisen tulee huolehtia siitä, että postiyritykset perehdyttävät postinumerojärjestelmän ylläpidossa toimivat henkilöt riittävällä tavalla.

Jakelussa käytettävät laitteet ja rakennelmat

Ehdotuksessa esitetään, että yleispalvelun tarjoajan on annettava toiselle postiyritykselle maksutta kaikki tämän postitoiminnan hoitamisessa tarpeelliset tiedot postilaatikoiden tarkasta sijainnista. Yleispalveluvelvoitteen tarjoajalle eli Posti Oy:lle postilaatikoiden sijaintien suunnittelu, tähän liittyvä yhteistyö kuntien ja asiakkaiden kanssa sekä erimielisyysprosessien hoitaminen maksaa noin miljoona euroa vuodessa. Ehdotuksessa annettaisiin selkeästi yksi kilpailuetu kilpaileville postiyrityksille, jos he eivät joutuisi maksamaan Posti Oy:lle edes kustannussuuntautunutta hintaa postilaatikoiden sijaintitiedosta.

Ehdotuksessa perustellaan maksuttomuutta sillä, että Posti Oy:llä on yleispalveluntarjoajana yksinoikeus päättää postilaatikoiden sijainnista. Jos tämä nähdään ongelmaksi, voidaan postilaatikoiden sijaintia koskevat tehtävät siirtää valvovalle viranomaiselle eli Liikenne- ja viestintävirastolle, joka voi maksutta antaa tiedot kaikkien postiyritysten käyttöön, jolloin asiasta ei muodostu kilpailuetua kenellekään yksittäiselle yritykselle.

PAU esittää, että lakiin joko ei tehdä esityksessä mainittua muutosta tai vaihtoehtoisesti laatikoiden sijaintia koskevat tehtävät siirretään Liikenne- ja viestintävirastolle. Postikilpailu ei saa perustua siihen, että osa alan yrityksistä saa kilpailuetua maksuttomilla palveluilla verrattuna yleispalveluntarjoajaan.

Erytistarpeiden huomioiminen jakelussa

Ehdotuksessa esitetään muutettavaksi yli 75-vuotiaiden ja liikuntarajoitteisten henkilöiden erityistarpeiden huomioimista koskevaa lainkohtaa ainakin sanamuodon osalta. Esitämme, että postinjakelussa huomioidaan yli 75-vuotiaat ja liikuntarajoitteiset henkilöt myös jatkossa vähintään nykyisen lainsäädännön tasoisesti. Ikääntyvien määrän kasvaessa pyritään myös kaikkien muiden palveluiden osalta yhä enemmän tukemaan heidän kotona asumista mahdollisimman pitkään. Postipalvelut ovat yksi palvelu muiden joukossa tukemassa tätä tavoitetta. Ikääntyneet ovat se ryhmä, jotka kokevat niin paperisen sanomalehden kuin muunkin postin tärkeämpänä kuin muut ikäryhmät.

Kilpailu postimarkkinoilla

Postikilpailun ongelmallisin piirre yksittäisen kansalaisen kannalta on se, että hyvin harva tunnistaa sen, että lähetyksiä kuljettaa jokin muu operaattori kuin Posti. Lähetysten tunnistaminen on määritelty postilaissa, mutta nykyinen jakeluoperaattoreiden tapa merkitä lähetyksensä ei ole riittävä postin vastaanottajien kannalta. Väärin jaettujen lähetysten toimittaminen oikealle yhtiölle vaatii vastaanottajalta toimia, jotka joko johtavat siihen, että väärin jaettuja lähetyksiä ei toimiteta eteenpäin uudelleen jaettavaksi tai ne toimitetaan Postille. Vuonna 2020 Jakeluyhtiö Suomen väärin

jakamia kirjeitä tuli Postin verkkoon noin 240 000 kappaletta. Määrä on huomattava kyseisen yhtiön kirjekeluumäärään nähden. Postin vastaanottajan tulee saada tietää nykyistä paremmin sen, että kuka heille jätetyn lähetyksen on jakanut ja väärin jaetun lähetyksen toimittaminen takaisin jakeluyhtiölle ei saa vaatia sellaisia toimia, jotka johtavat ennemmin lähetyksen tuhoamiseen kuin sen edelleen toimittamiseen.

Tästä asiasta ei ole ehdotusta nyt lausuttavana olevassa esityksessä, mutta toivomme lainsäätäjän ottavan tämän asian huomioon ja mahdollisesti täydentävän esitystä tai antavan Liikenne- ja viestintävirastolle tehtävän tämän asian hoitamiseksi.

Postimarkkinoiden kehityksen vaikutus Postin henkilöstöön

Postimarkkinoiden murros 2000-luvulla on ollut raju ja sen henkilöstövaikutukset ovat olleet huomattavat. Jotta asia konkretisoituu lainsäätäjille myös lukuina, niin haluamme tässäkin tuoda esille jo aiemmin kertomamme henkilöstömuutoksen. Vuonna 2000 Postissa oli töissä 11 770 postinjakajaa, 3810 postinlajittelijaa ja 2680 palvelumyyjää. Yhteensä näissä tehtävissä työskenteli tuolloin 18260 postilaista. Postin omia myymälöitä oli koko maassa 474. Viime vuonna eli vuonna 2020 edellä kerrotuissa tehtävissä työskenteli 6800 postilaista postinjakajana tai -lajittelijana (eriteltyä lukua ei ole näistä saatavilla) ja alle 50 palvelumyyjää. Postin omia myymälöitä on koko maassa 7 kappaletta. Sopeuttamista ja tehostamista on näissä tehtävissä tehty 2000-luvun postimurroksen aikana yli 11 000 henkilön verran.

Tuleva lain muutos vähentää postityötä entisestään. Luotettavien ja laadukkaiden postipalveluiden toteuttaminen vaatii ammattitaitoista henkilökuntaa. Alaan sitoutuminen on voimakkaiden sopeuttamis- ja tehostamistoimien takia heikentynyt ja vaihtuvuus on näkynyt ja tulee näkymään postipalveluissa myös jatkossa. Se miten nyt käsiteltävänä oleva postilain muutos tullaan toteuttamaan, ratkaisee sen, pysyykö alalla osaavaa henkilöstöä tuottamassa luotettavia postipalveluita.

Nieminen Heidi
Posti- ja logistiikka-alan unioni PAU ry